

Vähenenud veetarbimisest tulenevad majanduslikud probleemid

Kokkuvõte

EurEau' liikmed toetavad eesmärki tõsta ressursitõhusust, eriti mis puudutab vee- ja energiakasutust.

Mitmeid aastaid on seadusandlus ja tehnoloogiline progress toetanud veetarbimise vähenemist terves Euroopas. Vee- ja kanalisatsiooniettevõtete jaoks on see tähendanud majanduslikku väljakutset, kuivõrd enamiku nende kuludest moodustavad püsikulud, samas kui tulud on tihedas sõltuvuses tarbimisest.

Selle probleemiga peaksid tegelema asjaomased ametkonnad, vastasel juhul võib ohtu sattuda nii vee-ettevõtjate majanduslik tasakaal kui ka investeerimisvõimekus. Keskpikas perspektiivis võib kannatada pakutavate teenuste tase, juhul kui ei rakendata vajalikke meetmeid.

Kulud peaksid olema kaetud tariifidest. Arvestades, et 60-80% kuludest on püsikulud, peaksid meetmed tagama selle, et kõik püsikulud oleksid kaetud, näiteks läbi selgema tariifstruktuuri.

Soovitused

Ehkki veehinna kehtestamine jääb endiselt rahvusliku/kohaliku tasandi pädevusse, tahab EurEau rõhutada vajadust tervikliku lähenemisviisi järele, **tehes seda teadlikkuse kasvatamisega majanduslikest varjukülgedest, mis kaasnevad veetarbimise vähendamise poliitikaga.**

Niisiis, oma 2017. aastal valmivas veehinna kujundamisele antavas hinnangus peaks Euroopa Komisjon arvesse võtma järgmist:

- ~ Soodustada tuleb selliste veetariifi struktuuride kujundamist, mis võimaldavad katta kulusid vaatamata vähenevale tarbimisele; st lisades olulise püsikulude elemendi ning samas soodustades efektiivsust. Selleks on tarvis tugevat toetust "3T"-lähenemisele¹, mis tagab selle, et teenuse kogukulude katteallikad on läbipaistvad kõigi jaoks.
- ~ Tuleb välja töötada sihtotstarbelised rahastamismehhanismid ning soodustada ELi vahenditest tehtavaid investeeringuid vee- ja kanalisatsioonirajatistesse.
- ~ Tarvis on tõsta teadlikkust võimalikest majanduslikest ja terviseriskidest, mis kaasnevad, kui tarbitakse vett, mis ei ole võetud ühisveevärgist.

¹ Kolm T-d on inglise keeles 'tariffs, taxes and transfers' ehk tariifid, maksud ja toetused.

1. Vee-ettevõtjate roll juurdepääsul tervisele ohutule ja säästlikule veetarbimisele

Juurdepääs veele ja kanalisatsioonile on üks peamistest inimõigustest. Iga päev varustavad Euroopa vee-ettevõtjad meid puhta, tervisele ohutu joogiveega ning puhastavad reovee, enne kui see jõuab tagasi veeringlusesse. Seoses rahvastiku arvu kasvu ja kogukondade laienemisega tõuseb veeteenuste olulisus veelgi. **Vee-ettevõtjad kannavad ka hoolt looduskeskkonna eest ning täidavad olulist rolli veevarude kaitsmisel.** Vee-ettevõtjate huvides on tagada jätkusuutlik keskkond, mis tähendab nii ühisveevärgi, põllumajanduse, energiasektori, keskkonna kui ka kõigi teiste, kes vajavad seda hinnalist ja haavatavat ressursi, huvide tasakaalustamist.

Teenuse osutajate poolt tehtavad investeeringud joogivee tootmisesse ja reoveepuhastusse kaitsevad elanikkonna tervist ning mitmekesist ja keerukat keskkonda, ja toetavad majanduskasvu. Vajadusel edendavad vee-ettevõtjad elanikele suunatud teabeprogramme, mille eesmärk on toetada säästlikku veekasutust, investeerida täpsematesse mõõteriistadesse, pakkuda soodsalt või tasuta veesäästlikke seadmeid kööki ja vannituppa, ning toetada koolides läbiviidavaid haridusprojekte.

Kahjuks ei ole kõik teadlikuid neist investeeringutest ning vähesed teadvustavad endale **vee- ja kanalisatsiooniteenuste osutamise tegelikku hinda.**

Paljudes riikides ei kajasta veearvel märgitud püsitasu veeteenuste eest püsikulusid, mida teenusepakkuja tegelikult kannab. Need kulud kaetakse peamiselt arvel märgitud tarbitud veekogustest (€/m³). Sageli on sellisel liigendusel poliitiline põhjendus, ehk sel moel püütakse vähendada veetarbimist. Eriti neis riikides, kus puudub püsitasu, tähendab vähenev veetarbimine väiksemaid tulusid ja vähenevat investeerimisvõimekust. See võib ohtu seada vee-ettevõtjate pikaajalise elujõulisuse ning seega ka tulevaste põlvete juurdepääsu kvaliteetsetele veeteenustele.²

2. Jätkusuutlik lähenemine vähenevale veetarbimisele ja selle olulisus

Keskkonna seisukohast on veetarbimise vähenemine hea, sest see võimaldab kokku hoida energiat ja muudab nappide veevarude kasutamist säästlikumaks. Siiski soovivad EurEau' liikmed juhtida tähelepanu vajadusele koostada analüüs majanduslikest ja sotsiaalsetest mõjudest, mida selline tegevus kaasa toob, ning selle võimalikust toimest teenuste (kvaliteedi) jätkusuutlikkusele.

Majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnavalased kaalutlused võivad omavahel haakuda, tingimusel et veetariifi struktuur on rajatud püsikulu komponentidele. Need peaksid sõltuvuses olema võrgu ülesehitusest, samal ajal kui muutuvad tariifid kohandatakse vastavalt tarbimise tasemele, kohalikele tavadele ja stimuleerivatele meetmetele. Nende komponentidega tuleks tegeleda jätkusuutlikul moel, vajadusel

² „Hinnang kulude katmisele veehinna kujundamise kaudu“, Euroopa Keskkonnaagentuuri tehniline aruanne nr 16/2013; lk-d 53 ja 89.

toetades regulatiivraamistikega, mis võimaldavad katta keskkonnaalaste või sotsiaalsete poliitikate rakendamise tulemusel tekkinud kulusid. Veehinna kujundamine on tõhus tööriist, mis võimaldab teha näiteks uusi kapitalikulutusi, isegi kui veenõudlus kahaneb. Ökosüsteemide keerukuse ja nende prognoosimatu muutlikkuse tõttu **on oluline, et vee-ettevõtjatel oleks alati finantsvõimekus, et hoida korras ja/või investeerida uutesse seadmetesse ja võrkude väljaehitamisse.**

Veel üks oluline tegur, mida tuleb arvestada, on erinevad elamistingimused. Mõistagi mõjutab kodumajapidamiste veekasutust märgatavalt leibkonna liikmete arv. Aga joogiks, toiduvalmistamiseks ja sanitaarseteks toiminguteks tarvitatava vee hulk varieerub ka sõltuvalt elatustasemest.

3. Tarbimise kõikumist puudutavad faktid

Üldine **suundumus on, et aja jooksul veetarbimine elaniku kohta väheneb**³.

Seda vähenemist saab seletada eriti **väheneva kodutarbimisega**, mille taga on endisest veesäästlikumad kodumasinad (pesumasinad, WC loputuskastid, dušisegistid jne) ning mõnedes piirkondades ka tarbijate tõusnud teadlikkus, et vee näol on tegu napi ressursiga. Ka kulutuste elastsus on vee kuupmeetri hinna tõustes vähendanud mõnedes riikides veetarbimist, seda ennekõike suurtarbijate osas ja koguste puhul, mis ületavad põhivajaduste rahuldamiseks vajaminevat vett.

Teisalt peaksid kliimamuutuste tagajärjel üha sagedamini esinevad erakordselt kuuma ja kuiva ilma perioodid põhjustama lühiajalisi kõikumisi ja tavalisest kõrgemaid tippnõudlusi.

Vähemal määral on veetarbimist mõnedes piirkondades mõjutanud ka alternatiivsete veeallikate kasutuselevõtt koos tööstuste hääbumisega.

4. Alternatiivsed veeallikad ei tohiks ohtu seada ühisveevärgi jätkusuutlikkust

Mõnedes riikides on meetmed, sh vee kuupmeetri hinna tõus, ohutanud tööstus- ja põllumajandusettevõtteid ning kodutarbijaid ümber lülituma isiklikele veeallikatele, nagu:

- ~ vihmavee kogumine,
- ~ oma puurkaevu rajamine või pinnavee ammutamine,
- ~ isiklikud magestamissüsteemid rannikualadel.

See omakorda kahandab nõudlust ühisveevärgist võetava vee järele. Kui avaliku teenuse osutajad peavad alati tagama kvaliteedi ja vastavuse regulatiivraamistikele, siis alternatiivseid veeallikaid kasutataval elanikel tuleb pöörata veekvaliteedile erilist tähelepanu. Samas peavad ka vee-ettevõtjad olema teadlikud isiklikele veeallikatele ümber lülitumisega kaasnevatest võimalikest tagajärgedest.

³ OECD (2016), *Veevarude haldamine linnades*, OECD kirjastus, Pariis. Lk-d 45-46.

Tõepoolest, ebaregulaarne nõudlus (tarbijad, kes kasutavad ühendust ühisveevärgiga kui 'kindlustust') võib põhjustada selliseid probleeme nagu seisev vesi või vähenenud voolukiirusest tingitud madalam veekvaliteet. Seega peaks ühisveevärgist lahti ühendamine ja/või alternatiivsete veeallikate, nagu nt isikliku puurkaevu kasutamine olema tervisega seonduvatel põhjustel reguleeritud (nt Poolas ja Sloveenias on keelatud samaaegne ühendus nii ühisveevärgi kui alternatiivse veeallikaga).

Vähenenud veenõudlus ühisveevärgist toob kaasa ka finantsprobleemid, eelkõige mis puudutab võrkude investeeringukulude tasateenimist. Nii näiteks võib **teatud kindla läbilaskevõimega projekteeritud torustik** muutuda alternatiivsete veeallikate kasutuselevõtu tagajärjel üledimensioneerituks. See ei kasvata mitte üksnes sotsiaalset ebavõrdsust, kui kommunaalkulud jäetakse kanda sellele osale rahvastikust, kel puudub juurdepääs isiklikele veevarudele, vaid nõuaks ka torustike läbimõõdu kohandamist⁴, mis tähendaks talumatult kõrgeid kulusi ning võiks ohtu seada esmavajalikud tegevused, nagu näiteks tuletõrjumise.

Teine majanduslik probleem seonduv **reoveega, mis ei ole algselt olnud avaliku teenuse osutaja poolt tarnitud joogivesi**. Kasutaja peab selle eest maksma, selleks et reoveekäitleja saaks katta selle transportimise ja puhastamisega seonduvad täiendavad kulud.

Veevarude majandamisel tuleb omavahel ühendada keskkonnatasud, ressursitasud ja tervisega seonduvad küsimused, tegemata seejuures vahet avalikul ja isiklikul veeallikal. ELi tasandil on selleks sobilik reguleerimisvahend vee raamdirektiiv.

5. Vähenenud veetarbimise majanduslik mõju vee-ettevõtjatele

Euroopa Komisjoni andmetel moodustavad **kõige olulisema kulukomponendi püsikulud (varad), mis moodustavad 60-80%**⁵.

Mainitud **püsikulude komponent jätkab kasvu ka järgnevatel aastatel**. Kuigi võrkude väljavahetamine on jätkuv protsess, on oodata vajadust vananevate varade täiendava remondi ja/või nende laiendamise järele seoses uute demograafiliste, tehniliste ja turvanõudmistega.

Euroopa linnades on üldjoontes 55-100% vee-ettevõtjate tuludest vastavuses tarbimisega.⁶ Liiga suur sõltuvus muutuvast veetarbimisest võib avaldada negatiivset mõju nii vee-ettevõtjatele kui ka elanikkonnale: ebapiisavate vahendite tõttu hilinevad vajalikud investeeringud võrkudesse (mh selleks, et täita ELi direktiivide nõudeid).

Bukaresti juhtum on siinkohal ilmekas näide. Aastatel 1999-2015 vähenes veetarbimine linnas ligi 65%. Kuna Rumeenias ei sisalda veetariif püsitasu, siis tuli vee-ettevõtjatel

⁴ Toru läbimõõdu määravad erinevad tegurid, sealhulgas näiteks voolukiirus ja tuletõrjumiseks vajalik veesurve.

⁵ EK, *ELi veejaotusvõrkude majanduslik ja ressursitõhusus*, 2013:

<http://ec.europa.eu/environment/water/quantity/pdf/Final%20REE%20Report%20Oct%202013.pdf>.

<http://ec.europa.eu/environment/water/quantity/pdf/Final%20REE%20Report%20Oct%202013.pdf>.

⁶ Iirimaal puudub endiselt igasugune veetariif.

toime tulla kõigi vähenenud veetarbimisest tulenevate tagajärgedega.

6. Arutelu veetariifi struktuuri üle

Riikliku seadusandluse tasandil on kasvavaks suundumuseks kujunemas tava hoida püsikulude osa veearvel madalana, selleks et julgustada kliente kuupmeetripõhise tariifi kaudu oma veetarbimist vähendama. Kui veenõudluse seisukohast on see mõistetav, siis vee-ettevõtjate majanduslikku reaalsust, täpsemalt kulustruktuuri vaadates mõjub see vastuoluliselt.

Selleks, et veeteenuste osutamine püsiks jätkusuutlik, peavad kõik kulud olema kaetud tariifidest, maksudest ja/või toetustest (3T ehk inglise keeles *Tariff, Taxes and Transfers*). Õige tasakaal nende rahastamisliikide vahel võimaldab koos moodustada aluse jätkusuutlikuks kulude katmiseks, mis peab peegeldama teenuse kulustruktuuri. **3T raamistiku töötas välja OECD** ning selle rakendamist praktikas analüüsis EurEau oma aruandes⁷. Lisaks on ühisveevärgi- ja kanalisatsioonühendustel väärtus isikliku varana, mis peaks peegelduma ka veetariifis.

Püsikulude komponendi mõistlik osakaal veetariifis tooks kaasa rea positiivseid tagajärgi:

Vee- ja kanalisatsiooniteenuse osutajatele oleks tagatud stabiilsemad ja paremini prognoositavad tulud, mis võimaldavad kavandada investeringuid. See omakorda saadaks tarbijatele asjakohase hinnasignaali, et veetarbimise ja nappide veevarude vahel valitseb seos.

Veetariifi püsikulude komponendi ja teenuse osutamisega kaasnevate püsikulude omavaheline **parem ühtlustamine** hoiab ära tarbetu sõltuvuse tarbimise kõikumistest, mis kaasnevad äärmuslike ilmastikutingimustega. See tooks klientide jaoks kaasa stabiilsemad veearved ning looks tõhusama seose vee-ettevõtjate jaoks tekkivate kulude ja nende katmiseks vajaliku tulude vahel.

Samas maksaksid majapidamised teenuse eest hinda, mis peegeldab 'tegelikke kulusid' ning jagaksid kulusid **õiglasemalt**. Vajadusel võivad riikide valitsused või kohalikud omavalitsused kehtestada mehhanismid taskukohase hinna tagamiseks majanduslikes raskustes peredele. Lisaks, kui püsikulude komponent veearvel on madal võrreldes teenuse osutamisega kaasnevate püsikuludega, tähendab see, et veearve muutuvkomponendi osatähtsus kasvab. See toob kaasa disproportsionaalselt suure mõju tarbijatele, kelle põhivajaduste rahuldamiseks vajaminev veekogus on suur, sh mõned kõige haavatavamad tarbijagrupid, nagu näiteks väikeste lastega suurpered.⁸

Tariifi püsielementide (eriti broneeringutariifi, hooajalise ja ooteloleku tariifi) **kehtestamist tuleks kaaluda ka tööstustarbijate puhul**, kus tarbijal on isiklikud veevarud, kuid ta jätab alles õiguse kasutada ka ühisveevärki. Vee- ja kanalisatsiooniteenuse osutajatel peab olema võimalus tagada,

⁷ *Metoodiline juhend tariifide, maksude ja toetuste kohta Euroopa veesektoris*, EurEau' panus Euroopa piirkondlikku protsessi enne kuuendat ülemaailmselt veefoorumit (ingl k *World Water Forum*), WWF6 lõpparuanne TSG7.2 prioriteetse eesmärgiga parandada Euroopa joogivee- ja kanalisatsiooniteenuseid, 2012.

⁸ Liikmesriikidel on erinevad moodused tarbijate olukorra arvestamiseks tariifi kujundamisel. Seda võib teha ka püsitasu kaudu, nt kehtestades astmelise püsitasu.

23. jaanuar 2017

Kirjalik seisukoht

et kliendid, kellel on võimalus tugineda veevarustusele ühisveevärgisüsteemist, jätkaksid ka tasumist selle pikaajalise korrashoidmise eest, isegi kui nad hetkel kasutavad oma isiklike veevarusid. Lahendused selleks on olemas, näiteks nagu 'võta või maksa'-mudel, mida rakendatakse suure veekuluga äritarbijatele.

Brüssel, 21. detsember 2016